

Транскрипция интерпретирует авторскую идею в системе творческих предпочтений и виртуозных возможностей транскриптора. Транскриптору XXI в. необходимо не только прекрасное владение инструментом, но и владение стилями тех композиторов, к произведениям которых современный автор собирается обращаться. Скрипичные транскрипции И. В. Оловникова выполнены в лучших традициях пианизма. Его имя ассоциируется, прежде всего, с высочайшим уровнем исполнительского мастерства и с прекрасными транскрипциями, ставшими неотъемлемой и всегда долгожданной частью концертных программ маэстро.

1. *Бородин, Б. Б.* Феномен транскрипции: опыт комплексного исследования : дис. ... д-ра искусствоведения: 17.00.02 / Б. Б. Бородин. – М., 2006. – 434 с.

2. *Годовский, Л.* По поводу транскрипций, обработок и парафраз / Л. Годовский // Транскрипции. Для фортепиано. – М., 1970. – Вып. 1. – С. 3.

3. *Казанцева, Л. П.* Автор в музыкальном содержании / Л. П. Казанцева. – М. : РАМ им. Гнесиных, 1998. – 348 с.

4. *Оловников, И. В.* О художественной ценности фортепианных транскрипций / И. В. Оловников // Фортепианная педагогика : сб. ст. / сост. З. В. Качарская. – Минск, 1998. – С. 31–46.

СЛОВА НА ВАРЦЕ ПРАФЕСІЯНАЛІЗМУ ВЫПУСКНІКА ФАКУЛЬТЭТА МУЗЫЧНАГА МАСТАЦТВА

А. М. Пісарэнка,

*кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
прафесар кафедры беларускай і замежнай філалогіі
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў;*

В. В. Шунейка,

*старшы выкладчык кафедры беларускай і замежнай філалогіі
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў*

Маўленне чалавека – неад’емная частка яго іміджу, знешняя праява яго ўнутранай абаяльнасці. Калі прафесійная падрыхтоўка спецыяліста накіравана на паглыбленае засваенне пэўнай сферы чалавечай дзейнасці і тым самым вылучэнне гэтай дзейнасці ў агульнай структуры дынамічнага свету, то моўная падрыхтоўка накіравана на цэласнае, інтэгральнае ўспрыняцце гэтага свету, а таксама на якаснае самавыражэнне асобы.

Кафедрай беларускай і замежнай філалогіі з улікам спецыяльнасцей выдадзены падручнік «Беларуская мова: спецыяльная лексіка» (Мінск, 2016). Мы стараемся адпавядаць статусу «Вядучая навучальная ўстанова рэспублікі ў сферы культуры», паколькі дадзены падручнік першы і адзіны ў Рэспубліцы Беларусь, фактычны матэрыял якога адлюстроўвае разгалінаваную, дасканалую, разнастайную тэрмінасістэму сферы культуры, яе накірункаў, галін, плыняў.

Матэрыялы, разнастайныя па форме і змесце практыкаванні і заданні накіраваны на засваенне ўсіх камунікатыўных якасцей асобы, найперш правільнасці маўлення. Напрыклад, прыведзена заданне, у якім патрэбна запісаць ўласныя імёны, устаўляючы замест кропак патрэбныя літары, і растлумачыць іх правапіс: Б..гатыроў, ..лоўнікаў, Ш..ўчэнка, Ш..пэн, Ш..кспір, Шч..дрын, М..льер, С..фокл, Ле..нард.. да Вінчы, Мікеландж..л.. Бу..нароці, ..дгар Д..га, Генд..ль, Гр..чанікаў; у другім практыкаванні патрэбна перакласці словы з рускай мовы на беларускую, падкрэсліць спалучэнні галосных, напрыклад: варіацыі, разнаобразіе фортепіаннай тэхнікі, сольфеджыю, трыю, дыяфонія, дыяганальная фактура, завуаліраванная тоніка, ідыофоны, капрычыю, канцыяналы, неафольклорызм, піанола.

Відавочна, што ўласныя і агульныя назоўнікі, якія павінны быць запісаны па-беларуску, пашыраюць мастацтвазнаўчы кругагляд асоб, даюць магчымасць паўтарыць многія нормы рускай мовы.

Тэксты, падабраныя для аналізу, характарызуюцца граматычнай і сэнсавай узорнасцю выкарыстання слова. Заданні перакладнога кшталту вучаць студэнта пераключацца ў маўленні з адной мовы на другую, што асабліва важна для сучаснага маладога чалавека, у тым ліку сферы культуры, ва ўмовах дзяржаўнага білінгвізму, напрыклад: Если рассматривать художественную и техническую стороны работы в плане причинно-следственной связи, то художественная является причиной (первична), а техническая – следствием (вторична). И отнесение на «сперва» технических задач, а на «потом» художественных – ничем не оправдано. Подобное формальное деление на практике ведет к тому, что исполнитель выучивает произведение поначалу технически, вырабатывает определенные двигатель-

ные навыки, отдаляя решение художественных задач и отодвигая на второй план художественную сторону работы. В дальнейшем же навыки, выработанные исполнителем без учета содержания сочинения, приходится менять, сообразуясь с раскрытием художественного образа (Л. Колесов).

Таксама прапанаваны заданні, якія дэманструюць агульнакультурныя здабыткі многіх народаў. Інфармацыя такога кшталту не толькі ўзбагачае і замацоўвае веды ў галіне сферы культуры, але і дапамагае ў плане нацыянальнай самаідэнтыфікацыі. Напрыклад, патрэбна прачытаць урывак з верша, запісаць па-беларуску 2–3 назвы карцін узгаданых мастакоў, выпісаць словы агульнаўжывальныя, вусна акрэсліць іх значэнне: Я не стамляюся дзівіцца: / Эль Грэка, Рэмбрант, і Ван Гог, / І Сурыкаў, і наш Савіцкі, / Так, наш Міхась. / З іх кожны змог / Спасцігнуць сутнасць чалавека... (П. Панчанка).

Заданні адлюстроўваюць тое моўнае багацце, якое паўплывае на фарміраванне разнастайнасці маўлення асобы; яны маюць, як правіла, і шырокі выхаваўчы патэнцыял. Так, маўленчыя нормы разглядаюцца на беларускіх прыказках і розных варыянтах беларускіх нацыянальных прывітанняў і зычэнняў. Напрыклад, патрэбна прачытаць беларускія вітанні і зычэнні, звярнуць ўвагу на вымаўленне зацвярдзелых зычных, назваць сітуацыі, у якіх можна іх выкарыстаць, і ахарактарызаваць узрост адрасатаў: Добры дзень вам! Добры дзень! Дабрыдзень добрым людзям! Дзень добры! Добрага дня (ранку)! З панядзелкам вас (з аўторкам вас і г. д.)! Здаровенькі! Маё вам шанаванне! Прывітанне! Вечар добры! Добры вечар вам, ці рады нам? Будзьце жывы, здаровы! Жыві ты з Богам! Бывайце здаровы! Да пабачэння! Дабранач! Здаровы бывайце, нас не забывайце! Пакуль! Усяго добрага! Усяго найлепшага! У другім заданні патрэбна прачытаць прыказкі, прымаўкі, загадкі ў адпаведнасці з арфаэпічнымі нормамаі: Ганарлівы ды ўпарты нічога не варты. Не памогуць і чары, як каму хто не да пары. Без шчасця не будзе багацця, а за грошы шчасця не купіш. Каб не піў ды не еў, то залатога б каня меў. Адклад не ідзе ў лад. Зялёная, а не луг, белая, а не снег, кучаравая, а без валасоў.

Вядома, музыка суправаджае розныя віды мастацтва, узаемадзейнічае з імі, у выніку ствараюцца найцікавейшыя высокамастацкія вобразы. Музыка гучыць у музеях, напрыклад

у музеі Шагала ў Віцебску ці падчас выстаў розных мастакоў (напрыклад, Рэрыха; цыкл «Гімалаі»). І гэта будзе музыка, розная па характарыстыках, якая будзе адпавядаць галоўнай задуме выставы, творчасці мастака і г. д. На нашу думку, менавіта з гэтай прычыны на занятках студэнтам факультэта музычнага мастацтва могуць прапаноўвацца тэксты іншых спецыяльнасцей, заданні (на выбар выкладчыка), якія маюць інтэграваны характар, дзе будуць спалучацца тэрміны музычнага і харэаграфічнага, тэатральнага і выяўленчага і інш. відаў мастацтваў. Адно з такіх заданняў – вусна перакласці тэкст на беларускую мову, пераказаць тэкст у адпаведнасці з нормамі літаратурнага вымаўлення, пісьмова скласці тлумачальны слоўнік запазычаных слоў-тэрмінаў, напрыклад: Музыкальную основу первых балетов составляли придворные танцы, входившие в старинную сюиту. Во второй половине XVII века появляются новые театральные жанры, такие как комедия-балет, опера-балет, в которых значительное место отводится балетной музыке, и делаются попытки ее драматизировать. Но самостоятельным видом сценического искусства балет становится только во второй половине XVIII века благодаря реформам, осуществленным французским балетмейстером Жан Жоржем Новерром. Основываясь на эстетике французских просветителей, он создал спектакли, в которых содержание раскрывается в драматически выразительных образах (Балет. Энциклопедия, 1981).

Важным момантам з'яўляецца ўключэнне раздзелаў па стылістыцы і культуры маўлення, паколькі правілы пабудовы і афармлення тэкстаў тых ці іншых стыляў, жанраў у беларускай і рускай мовах аднолькавыя.

Жанравая разнастайнасць навуковага стылю, веданне якой неабходна менавіта падчас навучання (найперш рэфераты, даклады, курсавыя і дыпломныя працы, тэзісы, рэзюмэ, артыкулы), і афіцыйна-справавога стылю (аб'ява, заява, даручэнне, кантракт, аўтабіяграфія, справавое пісьмо і інш.) не могуць быць разгледжаны ў дастатковым аб'ёме за невялікую колькасць гадзін, якая адведзена ў курсе «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», хаця адна з задач курса – навучыць складаць і весці на беларускай мове справавую дакументацыю, рыхтаваць навуковыя і публічныя выступленні і др.

Студэнт, а значыць, і будучы спецыяліст сферы культуры, у тым ліку выпускнік факультэта музычнага мастацтва, павінен умець прэзентаваць сябе і сваю творчасць музычна-песенныя творы, музычныя кампазіцыі; павінен умець пісаць рэцэнзію на спектакль, праведзенае мерапрыемства, пісьменна скласці сцэнарый мерапрыемства, быць гатовым да інтэрв'ю.

Пры выкладанні лінгвістычных дысцыплін акцэнт робіцца на вывучэнні маўленчых (арфаэпічных) нормаў, а таксама акцэнталагічных з мэтай правільнага беларускага вуснага маўлення. Пры вывучэнні раздзела «Лексікалогія» разглядаюцца не толькі тэрмінасістэмы, прафесійныя выразы, але значэнні асобных слоў і выказаў з мэтай усвядомленага, цэласнага ўспрымання, напрыклад, песеннага тэксту. Няведанне значэння нават аднаго слова (дыялектнае паходжанне, фальклорны характар і інш.) можа прывесці да скажонага ўспрымання зместу, а гэта значыць, да перадачы непажаданага зместу, стварэння супрацьлеглага эфекту (лірычны, сатырычны, гумарыстычны, трагічны). Разбяром канкрэтныя выпадкі: 1) выраз «Будзе пара кучарава», вядомы многім, але не заўсёды зразумелы: чаму калі «ён чарнявы», а «я бялява», то будзе пара кучарава?; выраз «Гусанькі ўгору сталі», таксама выклікае пытанне: якія гусанькі сталі?; хто такі дзевярусенька (лексіка роднасці і сваяцтва) і куды вядзе маладую жанчыну лугам і хоча звесці са сцежкі – спакусіць. Акцэнт робіцца і на вывучэнне маўленчых нормаў афіцыйна-справавых і навуковых стыляў з тым, каб студэнты маглі напісаць службовы допіс, тлумачальную запіску, рэзюмэ (для працаўладкавання), заяву, аб'яву, даручэнне і інш.; на арфаграфічных і граматычных нормах, паколькі арфаграфія і марфалогія – падмурак пісьменнасці (граматнасці) асобы з вышэйшай адукацыяй, спецыяліста любой сферы, тым больш сферы культуры, калі павінна быць культура гаварэння, паводзінаў, пісьма, дасведчанасці і кругагляду, якія фарміруюцца пры адпаведнай начытанасці мастацкімі тэкстамі.

Калі звярнуцца да вопыту і практыкі суседніх краін, то можна ўбачыць, што ў Расіі сучасныя ўніверсітэцкія праграмы ўключаюць, незалежна ад абранага студэнтам кірунку ў навучанні (гуманітарнага, прыродазнаўчага ці тэхнічнага), прадметы, звязаныя з вывучэннем роднай мовы. Гэта перш за ўсё такая вучэбная дысцыпліна, як «Руская мова і культура маў-

лення», а таксама курсы на выбар студэнта – «Стылістыка», «Рыторыка», «Пісьмовае маўленне», «Дзелавое маўленне», «Маўленчы этыкет» і інш. [1, с. 89]. «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» – адна з дысцыплін, якая мае практыкаарыентаванае навучанне: тэрэтычныя звесткі з курса беларускай мовы ілюструюцца маўленчымі адзінкамі адпаведнай галіны ведаў, прафесіі, тэрмінасістэмы. Кафедрай падрыхтаваны і выдадзены дапаможнік «Беларуская мова: спецыяльная лексіка» (Мінск: БДУКМ, 2016), адзіны ў сферы культуры.

Само практыка-арыентаванае навучанне лінгвістычным дысцыплінам павінна спрыяць павышэнню матываванасці студэнта на набыццё прафесійнай кампетэнтнасці. У адрозненне ад традыцыйнай адукацыі, арыентаванай на засваенне ведаў, гэты від навучання накіраваны на набыццё студэнтам вопыту практычнай дзейнасці, які выступае як гатоўнасць студэнта да выканання працы па спецыяльнасці на аснове наяўных ведаў, уменняў і навыкаў.

АД ЗАСВАЕННЯ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ДА ПРЫНЯЦЦЯ СУСВЕТНАГА

В. Г. Пішчык,

*прарэктар па навукова-метадычнай працы
Гродзенскага абласнога інстытута развіцця адукацыі*

Для сучаснай цывілізацыі характэрны працэсы культурнай і эканамічнай інтэграцыі дзяржаў, нацыянальных і этнічных адзінстваў – глабалізацыя. Сёння ні адна краіна свету не ўспрымаецца як замкнутая і самадастатковая, бо істотна ўзрастае ўзаемаўплыў краін і народаў, паміж імі сціраюцца межы, паглыбляюцца стасункі і ўзаемаадносіны. Аднак прадстаўнікі самабытных культур выказваюць занепакоенасць гэтымі працэсамі, прадчуваючы змены ў традыцыях, культуры, звыклым ладзе жыцця.

Адным з безумоўных запатрабаванняў чалавека з'яўляецца неабходнасць адчуваць уласную прыналежнасць да сям'і, нацыі, канфесіі. Культурная ідэнтычнасць асобы рэалізуецца ў атаясамленні яе з ідэямі, каштоўнасцямі, культурамі і сацыяль-